

بررسی تأثیر حالت ضرورت در جواز و شکل‌گیری دفاع مشروع

پانته آ باغ خاصی

کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه قم

چکیده

دفاع مشروع حقی است قانونی که شخص با توسل به آن می‌تواند در موقعیتی ضروری و با رفتاری به‌ظاهر مجرمانه، تجاوزی قریب‌الوقوع یا بالفعل را که جان، عرض و مال آن شخص یا اطرافیانش را مورد تهدید قرار داده با شرایطی دفع نماید. دفاع مشروع یکی از علل موجهه جرم نیز محسوب می‌شود. اصول این نوع دفاع به این قرار است: ۱- دفاع با تجاوز و خطر متناسب باشد. ۲- عمل ارتكابی بیش از حد لازم نباشد. ۳- توسل به قوای دولتی بدون فوت وقت عملاً ممکن نباشد و یا مداخله قوای مذکور در رفع تجاوز و خطر مؤثر واقع نشود. ۴- تجاوز و خطری که دفاع کننده در معرض آن قرار گرفته است، نامشروع باشد. ۵- تجاوز فعلی یا قریب‌الوقوع باشد. ۶- ناتوانی در دفاع توسط شخص مورد تجاوز، در هنگامی که دفاع برای رفع تعرض از دیگری باشد. شرط ضرورت، ارتباط بسیار نزدیکی با قریب‌الوقوع یا فعلی بودن تجاوز دارد. بدین معنا که دفاع با توجه به اوضاع و احوال و موقعیت متجاوز نسبت به مدافع تنها درجایی ضروری است که حمله تهدیدکننده به مرحله قریب‌الوقوع یا فعلیت رسیده باشد. وجود حالت ضرورت شرط اساسی و لازم برای استفاده از حق دفاع مشروع است. مورد دیگری که در این خصوص بسیار ضروری است این است که رعایت ترتیب زمانی لازم است که مدافع وقت داشته باشد. "همان‌گونه که فقهای امامیه نمی‌خواستند با آزاد گذاشتن شخص مدافع موجبات سوءاستفاده از نهاد دفاع مشروع فراهم نمایند و از طرف دیگر نیز بر آن نبوده‌اند که با الزام مدافع به رعایت مراتب دفاع، دست وی را از حفظ ارزش‌های مورد تهاجم بسته نگذارند بنابراین در مواقع فوری که رعایت مراتب مزبور امکان‌پذیر نیست و مدافع را در شرایط اضطراری قرار می‌دهد، رعایت مراتب دفاع الزامی نیست.

واژه‌های کلیدی: فعلیت، ضرورت، دفاع مشروع، اضطرار

مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه

دوره ۵، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۸، صفحات ۲۰۹-۱۹۴